

Limit pozaodsetkowych kosztów kredytu konsumenckiego

Lichwa jest zjawiskiem cywilizacyjnym znanym od tysiącleci. Równie długą historię mają starania legislacyjne prawodawców zmierzające – z ograniczoną skutecznością – do ochrony dłużników przed praktykami lichwiarskimi wierzycieli. W ostatnich latach w Polsce jesteśmy świadkami kolejnej odsłony tej historii.

TOMASZ CZECH

Budowa gospodarki kapitalistycznej w Polsce po 1989 r. ponownie zaktualizowała problem ochrony dłużników-pożyczkobiorców przed nadmiernym obciążeniem kosztami finansowania na rzecz wierzycieli-pożyczkodawców, czyli przed lichwą.

W pierwszym okresie III Rzeczypospolitej cywilnoprawnych źródeł ochrony dłużników doszukiwano się przede wszystkim w przepisach odsyłających do zasad współżycia społecznego (zob. zwłaszcza art. 58 § 2 k.c.)¹. Następnie remedium legislacyjnym na zjawisko lichwy miało być wprowadzenie odsetek maksymalnych, które do 1.01.2016 r. wynosiły czterokrotność wysokości stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego (art. 359 § 2¹ k.c.)². Powołany przepis zrehabilitowano jednak w sposób wadliwy, co w dotychczasowym stanie prawnym wywołało kontrowersje, czy wyznaczony pułap dotyczy jedynie odsetek kapitałowych, czy również odsetek za opóźnienie³. Kontrowersje te ujawniły się także w orzecznictwie sądowym⁴. W tej sytuacji nie sposób było mówić o efektywności instytucji odsetek maksymalnych jako instrumentu ochrony dłużników przed lichwą.

Nieefektywność ochrony legislacyjnej miała jeszcze jedno istotne źródło. Korzystając ze swobody kontraktowania (art. 353¹ k.c.), w praktyce

¹ Zob. np. wyrok SN z 27.07.2000 r. (IV CKN 85/00), *Orzecznictwo Sądów Polskich* 2001, nr 3, poz. 48; wyrok SN z 8.01.2003 r. (II CKN 1097/00), *OSNC* 2004, nr 4, poz. 55; wyrok SN z 23.06.2005 r. (II CK 742/04), *Lexis.pl* nr 1611388; wyrok SN z 8.05.2014 r. (V CSK 376/13), *Monitor Prawa Bankowego* 2015, nr 11.

² Ustawa z 7.07.2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz o zmianie niektórych innych ustaw (*Dz.U.* nr 157, poz. 1316).

³ Por. np. T. Dybowski, A. Pyrzyńska [w:] *System prawa prywatnego*, t. 5 (red. E. Łętowska), Warszawa 2013, s. 286–288 oraz powołana tam literatura.

⁴ W niektórych orzeczeniach sądy przyjmowały, że odsetki za opóźnienie nie podlegają przepisom o odsetkach maksymalnych. Zob. np. wyrok SO w Poznaniu z 21.01.2014 r. (XV Ca 1489/13), *www.orzeczenia.ms.gov.pl*; wyrok SO w Toruniu z 14.04.2014 r. (I C 175/14), *www.orzeczenia.ms.gov.pl*. W innych orzeczeniach, uwzględniając wykładnię funkcjonalną art. 359 § 2¹ k.c., uznawano, że przepis ten znajduje również zastosowanie do odsetek za opóźnienie. Zob. np. wyrok SO w Łodzi z 22.08.2014 r. (XIII Ga 49/14), *www.orzeczenia.ms.gov.pl*; wyrok SO w Elblągu z 11.02.2015 r. (I CA 36/15), *www.orzeczenia.ms.gov.pl*.